

Прянишникова М.В.

аспірант,

Державна навчально-наукова установа

«Академія фінансового управління»

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

В сучасних нестабільних умовах для успішного функціонування та розвитку бізнесу необхідне ефективне фінансування. Агросектор найбільш чутливий та менш прогнозований, це пов'язано із сезонністю виробництва, змінами клімату, потребами у впровадженні високоєфективних та інноваційних технологій, розривом у співвідношенні між періодом виробництва та обігу продукції, тощо. Агробізнес часто стикається із проблемою недофінансування, основними причинами цього виступають: високі відсоткові ставки, відсутність ліквідних активів, які б могли виступити заставою і бути співрозмірними сумі отриманої позики.

Оцінка кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств з боку банку базується на даних балансу, звіту про прибутки і збитки, кредитній історії, інформації про керівників тощо [3, с. 139]. Однак, через особливості сільськогосподарського виробництва не можна оцінювати фінансовий стан лише на основі коефіцієнтів, необхідно враховувати чинники суб'єктивного характеру. Пропонуємо виділити наступні чинники: виробничі показники – визначаються специфікою діяльності, збут продукції, обробка, переробка, зберігання, головним критерієм виступає частота проведення позичальником таких операцій; дохідні показники – резонним джерелом доходів виступає 10% від валових доходів підприємства; земельні показники – можна використовувати власні землі, пайові або орендувати, висока питома вага власних земель вказує на більшу стабільність та ефективність підприємства; технічні показники – забезпеченість технікою та складськими приміщеннями дозволяє проводити безупинні роботи в необхідний період, що прямо впливає на обсяг виробництва. В той час як відсутність власної техніки, наявність застарілої, не вживаної з різних причин, збільшує обсяги амортизаційних відрахувань та

негативно впливає на рівень рентабельності виробництва. Через складність процесу оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств доступ до кредитних ресурсів незадовільний.

Проте в Україні був запроваджений п'ятирічний проект за ініціативи IFC – International Finance Corporation (Міжнародної фінансової корпорації), який був покликаний поширити використання аграрних розписок та покращити доступ сільськогосподарських підприємств до фінансових ресурсів. Відповідно до Закону «Про аграрні розписки» [5] аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції (товарний механізм) або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах (фінансовий механізм, де зобов'язання виражене у національній валюті, але можлива прив'язка до курсу гривні до іноземної валюти на дату виконання).

Порівнюючи із звичайним кредитом при оформленні аграрних розписок як застава виступає майбутній врожай, немає необхідності заставляти основні засоби, нерухомість тощо. Також основна відмінність полягає в пакеті документів для складання аграрної розписки від кредитора та позичальника потрібні документи, які посвідчують повноваження обох сторін, документи на землю (свідоцтво про право власності, договір оренди тощо). Для аграрних розписок існує єдиний відкритий державний реєстр, де можна перевірити виконання.

Популярність аграрних розписок підтверджується статистикою – з початку дії проекту із 2015 по 2020 рр. в Україні було видано 4 872 аграрні розписки на суму 33.1 млрд. грн [1]. У зв'язку з попитом на даний інструмент уряд розробив Проект закону № 2805 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування та обігу аграрних розписок», який очікує на доопрацювання комітетом з питань фінансів, податкової та митної політики Верховної Ради України [6]. Законопроект покликаний вдосконалити законодавство про аграрні розписки, розглянемо кроки для імплементування [2]:

1. Визначення аграрної розписки як цінного паперу. Отже, у разі прийняття останньої редакції аграрні розписки обертатимуться, як на нерегульованому ринку, так і на фондовій біржі, а це в свою чергу призведе до того, що позичальниками будуть іноземні кредитори, які пригнічуватимуть вітчизняних гравців.

2. Спрощення порядку видачі, обігу та припинення аграрних розписок. Скасовано вимогу на складання аграрних розписок у письмовій формі та їх нотаріального посвідчення. Пропонується здійснювати всі операції щодо використання аграрних розписок в реєстрі боржником та кредитором самостійно з використанням електронного підпису.

3. Зміна переліку обов'язкових реквізитів аграрної розписки. Особами, які займаються вирощуванням сільськогосподарських тварин має бути враховано, що обов'язковим реквізитом стає визначення маркетингового періоду, який не має яскраво вираженого сезонного характеру у зазначеному сегменті ринку.

4. Розширення кола суб'єктів, які мають право видавати аграрні розписки. Законопроект додатково виділяє сільськогосподарські кооперативи та фермерські господарства, якщо хоча б один із його членів є власником землі сільськогосподарського призначення або має право користування, за умови нотаріально посвідченої згоди такого члена на видачу аграрної розписки.

При цьому відкритим залишається питання як саме буде реалізована ця норма відносно сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які не є власниками продукції, що вирощена та зібрана його членами. Тобто, як вони можуть видавати аграрну розписку, якщо у них немає власних коштів (вони є у членів кооперативу, проте розписка видана не від них), продукції та застави – майбутнього врожаю, який отримують завдяки посіву того, хто видає аграрну розписку [4].

1. Уточнення правового регулювання аграрних розписок. Створюється правове поле для видачі багаторічних розписок, коли кредитор може звернутись за примусовим виконанням до кожної окремої частини, виконання за цими частинами буде відбуватись протягом кількох маркетингових періодів.

2. Розширення можливих варіантів застави за аграрною розпискою. Крім застави майбутнього врожаю, законопроект передбачає можливість та порядок застави за аграрною розпискою живих тварин та продуктів тваринного походження, продукти їх первинної переробки і тим самим створити умови для залучення ресурсів у тваринницькі господарства.

3. Посилення гарантії прав кредиторів на випадок примусового виконання. У разі недостатності чи відсутності застави для задоволення вимог кредитора відбувається стягнення іншого майна боржника (або осіб, які несуть солідарну відповідальність) та передбачається сплата штрафу.

Додатково пропонуємо:

- оптимізувати процедуру роботи, створивши програмне забезпечення для автоматичного обміну даними між нотаріусами, Реєстром аграрних розписок, Земельним кадастром та Міністерством юстиції України;

- уточнити підстави припинення аграрної розписки – на сьогодні аграрні розписки діють до повного їх виконання. Норма не узгоджена із Цивільним кодексом України, таких як припинення зобов'язання переданням відступного, зарахуванням, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі тощо;

- зробити акцент на експортних операціях, оскільки Україна знаходиться в зручному геополітичному положенні, а саме: перспективні ринки збуту, та економія на транспортуванні. Отож зберігає конкурентоспроможність цієї продукції та додаткові стимули до її вирощування у більш значних обсягах, а це в свою чергу сприяє підвищенню запиту на аграрні розписки.

Таким чином, у багатьох випадках сільськогосподарським виробникам важко отримати доступ до фінансових ресурсів шляхом звичайного банківського кредитування, це пов'язано в першу чергу із відсутністю ліквідних активів для прийнятної застави та високими відсотковими ставками. Через складність процесу оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств доступ до кредитних ресурсів незадовільний. Вирішення даної проблеми вбачаємо в наданні банкам права набувати у власність земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Саме аграрні розписки

покликані вирішити дану проблему та дозволяють замість застави застосовувати майбутній врожай, щоб вчасно залучати фінансові ресурси на купівлю посівного матеріалу, техніки, засобів захисту рослин під заставу майбутнього врожаю. Щодо спрощення операцій із аграрними розписками, то наразі Законопроект має спірні моменти та перенесений на повторне читання. Важливо щоб даний Законопроект відповідав потребам ринку та залучав заощадження широких верств населення. Перспективами подальших досліджень виступає аналіз механізму міжнародної аграрної розписки.

Список використаних джерел:

1. Загальноукраїнська статистика. Аграрні реєстри. URL: <https://agroregisters.com.ua/statistics/> (дата звернення: 30.08.2020).
2. Карпова О. Аграрні розписки в Україні: Які нововведення пропонує законопроект 2805, 2020. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/850-agrarni-rozpiski-v-ukrayini-yaki-povovvedennya-proponuye-zakonoprojekt-2805>
3. Кириллова О.В. Удосконалення методики проведення оцінки кредитоспроможності сільгоспідприємств / О.В. Кириллова // Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 11. – С. 137-149.
4. Колюбакін В. Аграрні розписки: що бентежить фахівців? Урядовий кур'єр, 2020. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/agrarni-rozpiski-sho-bentezhit-fahivciv/>
5. Про аграрні розписки: Закон України від 06 листопада 2012 року № 5479-VI. Верховна Рада України. Дата оновлення 13 лютого 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування та обігу аграрних розписок від 24 січня 2020 року № 2805. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67987